

**II ВІРТУАЛЬНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«ТАЛАНТ ТА ЕЛІТАРНІСТЬ»
ЧЕРНІВЦІ, 2019**

Профілактика булінгу в роботі педагогів

**(психологічна служба, соціальна
робота та інклюзивна освіта)**

**Гончарова-Чагор А.О., методист
ММЦ закладів освіти управління
освіти Чернівецької міської ради**

БУЛІНГ В УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛАХ

67%
українських дітей
були жертвами,
або кривдниками,
або свідками
булінгу

25%
школярів
зазнали
цькувань

48%
дітей нікому
не розповіли
про пережите

Булінг (bullying, від англ. *bully* – хуліган, забіяка, грубіян, насильник) визначається як пригноблення, дискримінація, цькування. Булінг – це соціальне явище, характерне переважно для організованих дитячих колективів, у першу чергу, школі.

Мобінг (від англ. *mob* — юрба) систематичне цькування, психологічний терор, форми зниження авторитету, психологічного тиску у вигляді цькування людини у колективі, зазвичай, з метою його витіснення.

Конфлікт (conflictus — зіткнення, сутичка) — зіткнення протилежних інтересів і поглядів, напруження і крайнє загострення суперечностей, що приводить до активних дій, ускладнень, боротьби, що супроводжуються складними колізіями; ситуація, в якій кожна зі сторін намагається зайняти позицію несумісну з інтересами іншої сторони.

Булінг можна вважати першим кроком до справжнього насильства та злочинної поведінки, що доводять дослідження. Так, 60% з тих, кого було визначено як кривдника в 6–9 класах, мали хоча б одну судимість до віку 24 років, а 35–40% — три або більше серйозних злочинів, досягнувши 25-річного віку.

Діти та підлітки є найбільш вразливою категорією, вони соціалізуються, формують власну систему сприйняття світу, систему цінностей та пріоритетів, навчаються різним моделям поведінки, і, на жаль, булінг стає однією з таких моделей.

ВООЗ ВИЗНАЧИЛА МЕДИЧНІ НАСЛІДКИ ВПЛИВУ БУЛІНГУ:

- соматичні наслідки - таких як головний біль, біль у спині та животі;
- психологічні розлади (депресія, поганий настрій, нервозність, почуття самотності й думки про суїцид);
- психологічна дезадаптація - неспроможність сформуватись суспільно повноцінній особистості;
- розвиток стійких моделей асоціальної поведінки, серед яких - агресія, насильство;
- поширення алкоголізму та наркоманії через замовчування випадків насилля.

Булінг включає чотири ГОЛОВНІ КОМПОНЕНТИ:

- 1 це агресивна і негативна поведінка;
- 2 здійснюється регулярно;
- 3 відбувається у відносинах, учасники яких мають неоднакову владу;
- 4 ця поведінка є навмисною.

ОБ'ЄКТ ЗНУЩАНЬ (ЖЕРТВА) БУЛІНГУ МОЖЕ МАТИ:

- фізичні вади - носять окуляри, поганочують, мають порушення опорно-рухового апарату, фізично слабкі;
- особливості поведінки - замкнуті чи імпульсивні, невпевнені, тривожні;
- особливості зовнішності - руде волосся, веснянки, відстовбурчені вуха, незвичну форму голови, надмірну худорлявість чи повноту;
- недостатньо розвинені соціальні навички: часто не мають жодного близького друга, краще спілкуються з дорослими ніж з однолітками;
- страх перед школою: неуспішність у навчанні часто формує у дітей негативне ставлення до школи, страх відвідування уроків із певних предметів, що сприймається навколишніми як підвищена тривожність, невпевненість, провокуючи агресію;
- відсутність досвіду життя в колективі ("домашні" діти);
- деякі захворювання: заїкання, дислалія, дисграфія, дислексія;
- знижений рівень інтелекту, труднощі у навчанні;
- високий інтелект, обдарованість, видатні досягнення;
- слабо розвинені гігієнічні навички.

НАЙПОШИРЕНІШІ ФОРМИ БУЛІНГУ:

- словесні образи, глузування, обзивання, погрози;
- образливі жести або дії, наприклад, плювки;
- залякування за допомогою слів, загрозливих інтонацій, щоб змусити жертву щось зробити чи не зробити;
- ігнорування, відмова від спілкування, виключення із гри, бойкот;
- вимагання грошей, їжі, речей, умисного пошкодження особистого майна жертви;
- фізичне насильство (удари, щипки, штовхання, підніжки, викручування рук, будь-які інші дії, які заподіюють біль і навіть тілесні ушкодження);
- приниження за допомогою мобільних телефонів та інтернету (СМС-повідомлення, електронні листи, образливі репліки і коментарі у чатах і т. д.), поширення чуток і пліток (кібербулінг).

7 КРОКІВ ДО ПРИПИНЕННЯ ЦЬКУВАННЯ У ШКІЛЬНОМУ КОЛЕКТИВІ

1. Назвати явище.

Коли дитину навмисно доводять до сліз, узгоджено і систематично дражнять, коли відбирають, ховають, псують її речі, коли штовхають, щипають, б'ють, обзивають, підкреслено ігнорують – це називається булінг, цькування, насильство. Далі потрібно зрозуміти, хто готовий взяти на себе відповідальність за негативні наслідки булінгу. Дорослий, який взяв на себе відповідальність, повинен поговорити з групою, в якій відбувається цькування, і назвати явище групі і підкреслити, що будь яке насильство над особистістю переслідується за законом. Аналіз коментарів деяких булерів свідчить, наскільки діти не усвідомлюють негативність та аморальність своїх дій. Вони це називають «ми його дражнимо» або «ми так граємо» або «ми його не любимо».

7 КРОКІВ ДО ПРИПИНЕННЯ ЦЬКУВАННЯ У ШКІЛЬНОМУ КОЛЕКТИВІ

2. Дати однозначну оцінку.

Люди можуть подобатися один одному більше або менше, але це не привід переслідувати і ображати. Розумні люди здатні навчитися бути разом і працювати разом без того, щоб принижувати і гнобити один одного. Навіть якщо вони дуже-дуже різні і хтось комусь здається зовсім неправильним. Можна навести приклади, що нам може здаватися неправильним в інших людях: зовнішність, національність, матеріальне становище, захоплення тощо. Привести приклади, як однакові якості в різні часи і в різних групах оцінювалося по різному. Необхідно підкреслити і визначити загальні правила поведінки, обговорити категорії етики – добро, зло, совість, честь, гідність, справедливість, сенс життя.

3. Визначити булінг як проблему групи.

Для дітей-булерів важливо виправдати свої дії, тому що дуже часто вони є психологічно травмованими, через це нездатними переносити сором і провину. Тому у відповідь обвинувачування щодо насильства над іншими, ви почуєте: «А чого він? А ми нічого ... а це не я » і таке подібне. Зрозуміло, що обговорення в такому дусі не має сенсу. Тому не треба сперечатися про факти, з'ясовувати, що саме «він», хто саме що. Потрібно позначити цькування як насильство над людиною, що є хворобою групи. І запропонуйте разом терміново лікуватися, щоб у учнів склалися доброзичливі відносини на основі моральної культури і поведінки. Це дозволить булерам, і навіть надасть їм можливість, хоча б спробувати приміряти роль конструктивного лідера, який «відповідає за моральне здоров'я колективу». І, що особливо важливо, це знімає протиставлення між жертвами-булерами-свідками. З дітьми старшого віку можна подивитися і обговорити книгу «Володар мух» або «Опудало».

4. Активізувати моральне почуття і сформулювати вибір.

Головне завдання – вивести учнів зі «стайного» азарту в усвідомлену позицію, сформувати моральну оцінку того, що відбувається. Можна запропонувати дітям оцінити, який внесок вони зробили у хворобу класу під назвою «цькування».

Припустимо:

1 бал – це «я ніколи в цьому участі не беру»,

2 бали – «я іноді це роблю, але потім шкодую»,

3 бали – «цькував, цькую і буду цькувати, це здорово».

Нехай всі одночасно покажуть на пальцях – скільки балів вони поставили б собі? Можливо, «трійок» не буде, навіть у найвідчайдушніших агресорів. Не рекомендується намагатися викрити: «Неправда, є, насправді ти займаєшся цькуванням». Навпаки, потрібно сказати: «Я радий/а! Ніхто з вас не вважає, що цькування – це добре і правильно. Навіть ті, хто це робив, потім шкодували. Це чудово, значить, нам буде легко вилікувати свій клас». Так моральна оцінка цькування стає не зовнішньою, нав'язаною дорослим, її дають самі діти.

5. Сформулювати позитивні правила життя в групі і укласти контракт.

Рекомендується разом з дітьми сформулювати правила життя в групі. Наприклад: «У нас стосунки з'ясовують без допомоги кулаків. У нас не ображають один одного. У нас не дивляться спокійно, якщо двоє б'ються – їх розбороняють». Можна розібрати більш складні ситуації, наприклад, те, що люди по-різному чутливі, і те, що для одного позитивно, для іншого може бути боляче. Це може знайти відображення в такому, наприклад, правилі. «Якщо я бачу, що мимоволі зачепив і образив людину, я негайно припиню робити те, що я роблю». Правила виписуються на великому аркуші і за них всі голосують. Ще краще, щоб кожен поставив підпис, у тому, що зобов'язується їх виконувати. Цей прийом називається «Укладення контракту». Якщо правила хтось порушує, йому можуть просто мовчки вказати на плакат з його власним підписом.

6. Моніторинг і підтримка позитивних змін.

Важливо щоб педагог працював систематично. Він повинен регулярно проводити бесіди, задавати питання: «Як справи, що вдається, що важко, як допомогти».

Можна зробити «лічильник цькування», якусь коробку або дошку, куди кожен, хто сьогодні став жертвою, або побачив щось, що було схоже на булінг, може покласти камінчик або увіткнути кнопку. За кількістю камінчиків визначається, чи гарний сьогодні був день; чи краще на цьому тижні, ніж на минулому.

Рекомендується ставити спектаклі, складати казки і робити колажі про «хроніку одужання», зробити «графік температури» тощо.

Суть в тому, що група постійно отримує точну інформацію від авторитетного дорослого і вважає перемогу над цькуванням своєю спільною справою.

7 КРОКІВ ДО ПРИПИНЕННЯ ЦЬКУВАННЯ У ШКІЛЬНОМУ КОЛЕКТИВІ

7. Гармонізувати ієрархію.

Кожна особистість має право на визнання від групи у чомусь своєму, право пред'явити групі свої найкращі якості і успіхи, бути корисним і цінним.

Свята, конкурси, огляди талантів, походи, експедиції, ігри на командоутворення – арсенал засобів створення ситуацій успіху для кожного.

Ознака гармонійної групової ієрархії – відсутність жорстко закріплених ролей зірок, зірок другого плану і аутсайдерів, гнучке перетікання ролей: в одній ситуації лідером стає той, у другій – інший. Один краще всіх малює, інший жартує, третій забиває голи, четвертий придумує гри. Чим більше різноманітної та осмисленої діяльності, тим краще показники.

ВАРТО ПАМ'ЯТАТИ:

Не слід дітям із вираженою агресивністю доручати керівництво однолітками чи молодшими дітьми, адже це може спровокувати прояви жорстокості. У так званих агресорів треба формувати вміння аналізувати свої почуття і почуття інших людей, а також вчити ставитися з розумінням до індивідуальних відмінностей у різних людей, виробляти навички справлятися з міжособистісними проблемами цивілізованим шляхом.

ОТЖЕ...

В умовах подолання цькування в освітній установі принципово важливо співробітникам розуміти, що їм також необхідно змінюватися, удосконалювати систему пріоритетів, цінностей, стиль взаємодії, систему заохочень і покарань, організувати інтерактивні види діяльності дітей, разом з ними розробляти моральні правила співіснування, що забезпечують безпеку всім (і жертвам, і переслідувачам, і співробітникам).

В теперішній час іноді об'єктом цькування учнів стають деякі педагоги – початківці або літні, тому турбота про безпеку в освітній установі – це перш за все справа всіх співробітників.

Зупинимо булінг разом

